

**ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА**

Природничо-географічний факультет

Кафедра географії та геоекології

ЕТНОГЕОГРАФІЯ

СИЛАБУС

2020 – 2021 навчальний рік

Силабус це персоніфікована програма викладача для навчання студентів з кожного предмета, що оновлюється на початок кожного навчального року.

Силлабус розробляється відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівця відповідного рівня та згідно навчального і робочого навчального планів, з врахуванням логічної моделі викладання дисципліни.

Силабус розглянутий на засіданні кафедри географії та геоекології

Протокол від «31» серпня 2020 року № 1

Завідувач кафедри географії та геоекології (к.г.н., доц.. Семенюк Л. Л.)
(підпис) (ініціали та прізвище)

Розробник: кандидат географічних наук, старший викладач кафедри географії та геоекології
Маслова Наталія Миколаївна

1. Ел. адреса: maslnatnic@ukr.net

Інша контактна інформація: тел.:0676451127

2. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни
Назва дисципліни:	Етногеографія
Спеціальність:	014 Середня освіта (Географія)
Освітньо-професійна програма:	Середня освіта (Географія) та краєзнавчо-туристична робота
Рівень вищої освіти:	другий (магістерський)
Форма навчання:	денна, заочна
Курс:	1-й
Семестр:	2-й
Тип дисципліни	Вибіркова
Кількість кредитів –	4,5
Блоків (модулів) –	1
Змістових модулів	2
Загальна кількість годин –	135
Тижневих годин для денної форми навчання:	2
Лекції	16 год.
Практичні, семінарські	12 год.
Лабораторні	-
Самостійна робота	87
Індивідуальне науково-дослідне завдання (есе, аналітичний звіт, тези тощо)	не передбачено
Вид підсумкового контролю:	залік
Сторінка дисципліни на сайті університету	
Зв'язок з іншими дисциплінами.	філософія, етнологія, суспільна географія, географія населення, історія, історична географія тощо.

3-4. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: ознайомлення студентів з етногеографією як науковим напрямом; формування знань про етноси, їх походження, класифікації та територіальну організацію; етнічні процеси; етногеографічні особливості регіонів світу та України.

Завдання:

- ознайомлення з теоретико-методологічними основами етногеографії, зокрема з об'єктом і предметом дослідження, місцем в системі наук, зв'язками з іншими науками, джерелами етногеографічних знань та особливостями методики етногеографічних досліджень;
- оволодіння сучасним понятійно-термінологічним апаратом етнічної географії;
- ознайомлення з сутністю поняття «етнос», концепціями етогенезу, класифікаціями етносів;

- ознайомлення з етнічними процесами та конфліктами, видами сепаратизму, шляхами вирішення або зниження гостроти етнічних конфліктів, вогнищами сучасних етнічних конфліктів та сепаратизму;
- формування знань про етногеографічні особливості регіонів світу;
- ознайомлення з основами етногеографії України;
- формувати вміння і навички аналізувати етногеографічну ситуацію в регіоні чи країні, працювати з результатами переписів населення, визначати індекс етнічної мозаїчності території, аналізувати етнічні процеси та виявляти причини етнічних конфліктів тощо.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати: об'єкт та предмет дослідження етногеографії, методика етногеографічних досліджень; основні поняття етногеографії; суть поняття «етнос», стадіальні типи етносів, концепції етногенезу; класифікації етносів; види та типологічні групи етнічних процесів; фактори виникнення етнічних конфліктів, суть та види сепаратизму, географію вогнищ сучасного сепаратизму в світі; етногеографічні особливості Європи, Азії, Африки, Америки, Австралії та Океанії; особливості етногеографічної ситуації в Україні та її регіонах.

вміти: користуватися географічними картами, статистичними матеріалами про етнічний склад населення як джерелом етногеографічних знань; аналізувати етногеографічну ситуацію в регіоні чи країні; порівнювати етномовну ситуацію в різних регіонах; виявляти основні етномовні тенденції; визначати індекс етнічної мозаїчності території, аналізувати етнічні процеси та виявляти причини етнічних конфліктів та сепаратизму; характеризувати етногеографічні особливості різних регіонів світу та України тощо.

сформовані/закріплені компетентності:

ЗК1 Здатність набувати спеціалізовані концептуальні знання у процесі навчання та/або професійної діяльності на рівні новітніх досягнень, які є основою для оригінального мислення та інноваційної діяльності, зокрема в контексті дослідницької роботи.

ЗК2 Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК3 Здатність до провадження дослідницької та/або інноваційної діяльності.

ЗК4 Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями, набувати спеціалізовані концептуальні знання у процесі навчання та/або професійної діяльності на рівні новітніх досягнень, які є основою для оригінального мислення та інноваційної діяльності, усвідомлення можливості навчання впродовж життя.

ЗК6 Здатність застосовувати набуті знання у практичних ситуаціях, виявляти, ставити та вирішувати проблеми, генерувати нові ідеї (креативність), приймати обґрунтовані рішення, адаптуватися та діяти в новій ситуації.

ФК8 Здатність аналізувати етногеографічну та конфесійну ситуацію в регіоні чи країні; порівнювати етномовну ситуацію в різних регіонах; виявляти основні етномовні та етноконфесійні тенденції; визначати індекс етнічної мозаїчності території, аналізувати етнічні процеси та виявляти причини етнічних та етноконфесійних конфліктів та сепаратизму; характеризувати етногеографічні особливості різних регіонів світу та України.

Програмні результати навчання:

ПРН 1. Студент демонструє спроможність систематично отримувати нові знання шляхом ознайомлення з науковою та науково-популярною географічною літературою, а також застосовувати їх для вирішення наукових географічних та педагогічних задач.

ПРН 2. Студент демонструє спроможність застосувати раціональні прийоми пошуку, відбору і використання інформації, вільно орієнтується у спеціальній науковій літературі, вміє знаходити інформацію завдяки Internet-мережі, працювати з науково-методичною літературою та періодичними виданнями з метою використання в процесі новітніх досягнень географічної та педагогічної науки.

ПРН 10. Студент демонструє спроможність аналізувати етногеографічну ситуацію в регіоні чи країні; порівнювати етномовну ситуацію в різних регіонах; вміє виявляти основні етномовні тенденції; визначати індекс етнічної мозаїчності території, аналізувати етнічні процеси та виявляти причини етнічних конфліктів та сепаратизму; характеризувати етногеографічні особливості різних регіонів світу та України.

5. Зміст дисципліни. Календарно-тематичний план

Тиж. / дата / год.	Тема, план	Форма діяльності (заняття)	Література Ресурси в Інтернеті	Самостійна робота, завдання, год.	Вага оцін-ки	Термін викона-ння
Тиж. 27. 01.03- 05.03.2021 2 акад. год.	<p>Розділ 1. Теоретичні основи етногеографії.</p> <p>Лекція 1. Вступ. Етногеографія як наука і навчальна дисципліна (2 год.)</p> <p><i>План лекції:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Становлення етнології та народження етногеографії. 2. Етногеографія як наука. Предмет і об'єкт дослідження етногеографії. Завдання і проблеми, які розв'язує етногеографія. 3. Місце етногеографії в системі географічних і суспільних наук. Зв'язки етногеографії з іншими науками. 4. Джерела етногеографічної інформації. 5. Дослідницькі підходи та методи етногеографічних досліджень. Методика аналізу етногеографічної ситуації в державі. 	Лекція 2 год.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Дністрянський М. С. Етногеографія України: Навчальний посібник. – Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. – 232 с. 2. Дністрянський М. С. Етнополітична географія України: проблеми теорії, методології, практики. Монографія. – Львів: Літопис; Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. – 490 с. 3. Анісімова Г. М., Молнар Й. Й., Молнар Д. С.С. Географія населення: курс лекцій. – Ужгород: СП «ПоліПрінт», 2012. – 212 с. 4. Гудзеляк І. І. Географія населення: Навчальний посібник. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2008. 	8 год. Історія етногеографічних досліджень в Україні.	10 балів	
Тиж. 28-29. 08.03- 19.03.2021 4 акад. год.	<p>Лекція 2. Поняття про етнос. Концепції етносів. (2 год.)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття «етнос» та «етнічність». 2. Ознаки етносу. 3. Стадіальні (історико-генетичні) типи етносів. 4. Структура етносу 5. Етнологічні школи і напрями. 5. Концепції етносу (етногенезу). 	Лекція 2 год Практичні заняття 2 год.	<p>Презентація,</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Дністрянський М. С. Етногеографія України: Навчальний посібник. – Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. – 232 с. 2. Дністрянський М. С. Етнополітична географія України: проблеми теорії, методології, практики. Монографія. – Львів: Літопис; Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. – 490 с. 3. Анісімова Г. М., Молнар Й. Й., Молнар 	12 год. Коротка історія переписів населення. Коротка характеристика етнологічних шкіл і напрямів	10 балів	

	<p>Практичне заняття 1. Етногеографія як наука і навчальна дисципліна. Поняття про етнос. Концепції етносів</p>		<p>Д. С.С. Географія населення: курс лекцій. – Ужгород: СП «ПоліПрінт», 2012. – 212 с.</p> <p>4. Гудзеляк І. І. Географія населення: Навчальний посібник. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2008.</p>			
<p>Тиж. 30-33 22.03-16.04.2021 8 акад. год.</p>	<p>Лекція 3. Класифікації етносів (4 год.)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Підходи до класифікації етносів 2. Географічна класифікація етносів. 3. Класифікація етносів за кількісною ознакою. 4. Антропологічна (расова) класифікація етносів. 5. Лінгвістична класифікація етносів 6. Господарчо-побутова класифікація етносів. Класифікація етносів за сімейною ознакою. 7. Типологія держав за етнопонаціональним складом населення. <p>Практичне заняття 2. Антропологічна (расова) класифікація етносів. Географія поширення расових типів в світі.</p> <p>Практичне заняття 3. Лінгвістична класифікація етносів. Географія поширення мовних сімей в світі.</p>	<p>Лекції 4 год Практичні заняття 4 год.</p>	<p>Презентація, Відеоматеріали,</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Дністрянський М. С. Етногеографія України: Навчальний посібник. – Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. – 232 с. 2. Дністрянський М. С. Етнополітична географія України: проблеми теорії, методології, практики. Монографія. – Львів: Літопис; Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. – 490 с. 3. Анісімова Г. М., Молнар Й. Й., Молнар Д. С.С. Географія населення: курс лекцій. – Ужгород: СП «ПоліПрінт», 2012. – 212 с. 4. Гудзеляк І. І. Географія населення: Навчальний посібник. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2008. 5. Кафарський В.І., Савчук Б.П. Етнологія. Підручник / В.І. Кафарський, Б.П. Савчук. – К., 2006. – 432 с. 	<p><i>12 год.</i> Релігійна класифікація етносів</p>	<p>10 балів</p>	
<p>Тиж. 34-35. 19.04.-30.04.2021 4 акад. год.</p>	<p>Лекція 4. Етнічні процеси і конфлікти.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Етнічні процеси. 2. Етнічні конфлікти – одна з форм відображення сучасних етнічних процесів. 3. Поняття «сепаратизм». Варіації сепаратизму. Географія вогнищ 	<p>Лекція 2 год. Практичні заняття 2 год</p>	<p>Презентація, Відеоматеріали,</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Дністрянський М. С. Етногеографія України: Навчальний посібник. – Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. – 232 с. 2. Дністрянський М. С. Етнополітична географія України: проблеми теорії, 	<p><i>11 год.</i> Характеристика сучасних вогнищ етнічних конфліктів та сепаратизму в світі.</p>	<p>10 балів</p>	

	<p>сучасного сепаратизму.</p> <p>4. Основні шляхи зниження гостроти етнічних конфліктів.</p> <p>Практичне заняття 4. Етнічні процеси і конфлікти. Географія вогнищ сучасних етнічних конфліктів і сепаратизму.</p>		<p>методології, практики. Монографія. – Львів: Літопис; Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. – 490 с.</p> <p>3. Анісімова Г. М., Молнар Й. Й., Молнар Д. С.С. Географія населення: курс лекцій. – Ужгород: СП «ПоліПрінт», 2012. – 212 с.</p> <p>4. Гудзеляк І. І. Географія населення: Навчальний посібник. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2008.</p> <p>5. Кафарський В.І., Савчук Б.П. Етнологія. Підручник / В.І. Кафарський, Б.П. Савчук. – К., 2006. – 432 с.</p>			
<p>Тиж. 36-38. 03.05.- 21.05.2021 4 акад. год.</p>	<p>Розділ 2. Етногеографічні особливості регіонів світу та України.</p> <p>Лекція 5. Етногеографічні особливості регіонів світу. (4 год.)</p> <p>1. Етнічна історія Європи і роль давніх цивілізацій у формуванні етнічного складу.</p> <p>2. Етнолінгвістичний склад населення Європи.</p> <p>3. Етногеографічні особливості Азії.</p> <p>4. Народи Африки.</p> <p>5. Народи Америки.</p> <p>6. Народи Австралії та Океанії.</p> <p>Практичне заняття 5. Етногеографічні особливості регіонів світу.</p>	<p>Лекція 4 год.</p> <p>Практичні заняття 2 год</p>	<p>1. Анісімова Г. М., Молнар Й. Й., Молнар Д. С.С. Географія населення: курс лекцій. – Ужгород: СП «ПоліПрінт», 2012. – 212 с.</p> <p>2. Гудзеляк І. І. Географія населення: Навчальний посібник. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2008.</p> <p>3. Кафарський В.І., Савчук Б.П. Етнологія. Підручник / В.І. Кафарський, Б.П. Савчук. – К., 2006. – 432 с.</p> <p>4. Дахно І.І. Країни світу: Енциклоп. Довідник./ І.І. Дахно. — К.: Мапа, 2004. — 606 с</p> <p>5. Масляк П.О. Економічна і соціальна географія світу. / П.О.Масляк, І.І.Дахно — К.: Вежа, 2004. — 279 с</p> <p>6. Юрківський В.М. Країни світу. / В.М. Юрківський— К.: Либідь, 2001. —366 с.</p>	<p>30 год.</p> <p>Північна Європа: етнічний та релігійний склад, менталітет, традиції, звичаї, специфіка культури.</p> <p>Західна Європа: етномовний склад. Етнічна своєрідність Великобританії і Франції.</p> <p>Південна Європа: етномовний склад. Етнічна своєрідність Італії та Іспанії</p> <p>Східна Європа: етномовний склад. Етнічна своєрідність країн Прибалтики, Росії, Білорусі.</p> <p>Західна (Передня) Азія. Етномовний та конфесійний склад населення. Вплив ісламу на всі сторони життя. Особливості менталітету народів Передньої Азії. Етнорелігійний склад Лівана</p> <p>Етномовний та конфесійний склад населення Південної та Південно-Східної Азії.</p>	<p>10 балів</p>	

				<p>Східна і Центральна Азія. Етномовний та конфесійний склад населення. Етнічна своєрідність Монголії, Манчжури.</p> <p>Расовий, етнолінгвістичний та конфесійний склад населення Африки. Етномовний та конфесійний склад населення Північної Африки та Африки південніше Сахари.</p> <p>Північна Америка: етномовний та конфесійний склад населення. Сучасна етномовна ситуація в США та Канаді. Етномовний склад населення Латинської Америки.</p> <p>Расовий та етнолінгвістичний склад населення Австралії та Океанії.</p>		
<p>Тиж. 39-40. 24.05.- 04.06.2021 6 акад. год.</p>	<p>Лекція 6. Етногеографія України.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Історія формування етнічного складу населення України 2. Формування українського етносу 3. Етномовний склад населення України 4. Етногеографічні райони України <p>Практичне заняття 6. Етногеографія України.</p>	<p>Лекція 2 год. Практичні заняття 2 год</p>	<p>Презентація</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Дністрянський М. С. Етногеографія України: Навчальний посібник. – Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. – 232 с. 2. Заставний Ф. Всеукраїнський перепис населення 2001 р.: аналіз і оцінка // Географія та основи економіки в школі. – 2003. - № 2. – С. 35-39. 3. Заставний Ф. Д. Населення України. – Львів: „Край”, „Просвіта”, 1993.–224 с. 4. Наулко В. І. Динаміка етнічного складу населення України в ХХ ст. / В. І. Наулко // Український географічний журнал. – 1997. – № 2. – С. 17–22. 5. Національний склад населення Кіровоградської області та його мовні ознаки (за даними всеукраїнського перепису 	<p><i>14 год.</i></p> <p>Етногеографія українських земель на початку ХХ ст. Етногеографічні тенденції розвитку України впродовж ХХ ст. Концепції етногенезу українців. Концепції етногенезу українців. Географія зарубіжних українців. Західна та Східна українська</p>	<p>10 балів</p>	

		<p>населення 2001 року) / Кіровоградське обласне управління статистики. – Кіровоград : Кіровоградське обл. упр. статистики, 2003 р. – 120 с.</p> <p>6. Розподіл населення регіонів України за національністю та рідною мовою за матеріалами Всеукраїнського перепису населення 2001 р. [Електронний ресурс] / Державний комітет статистики України. – Режим доступу : http://2001.ukrcensus.gov.ua/results/nationality_population/nationality_popul1.</p> <p>7. Романцов В.О. Українці на одвічних землях (XVIII- поч. XXI ст.) – 2-ге вид. – К.: Видавництво імені Олени Теліги, 2005. – 200 с.</p>	<p>діаспора.</p> <p>Географія автохтонного етнічно українського населення в суміжних з Україною державах.</p> <p>Етномовний склад населення Кіровоградської області.</p>		
--	--	---	--	--	--

6. Методичні розробки практичних занять

Практичне заняття № 1.

Етногеографія як наука і навчальна дисципліна. Поняття про етнос. Концепції етносів.

Мета: закріпити знання про етногеографію як науку, її об'єкт та предмет дослідження, завдання та структуру, методика етногеографічних досліджень, поняття «етнос», «етнічність», знання про стадіальні типи етносів, вертикальну та горизонтальну структуру етносів; глибше ознайомитися з етнологічними школами і напрямками та концепціями етногенезу; формувати вміння визначати індекс етнічної мозаїчності населення, аналізувати територіальні відмінності в ступенях етнічної мозаїчності територій.

Обладнання: зошити для практичних занять, контурні карти України, кольорові олівці, калькулятор тощо.

ХІД ЗАНЯТТЯ

Теоретична частина

1. Коротка історія становлення етнології та народження етногеографії.
2. Суть етнології як науки: об'єкт, предмет та завдання дослідження.
3. Етногеографія як наука. Предмет і об'єкт дослідження етногеографії. Завдання і проблеми, які розв'язує етногеографія. Місце етногеографії в системі географічних і суспільних наук. Зв'язки етногеографії з іншими науками.
4. Джерела етногеографічної інформації.
5. Дослідницькі підходи та методи етногеографічних досліджень. Методика аналізу етногеографічної ситуації в державі.
6. Історія етногеографічних досліджень в Україні
7. Коротка історія переписів населення в світі та Україні.
8. Поняття «етнос», «етнічність», «етнікос» та «етносоціальний організм». Атрибутні ознаки етносу.
9. Стадіальні (історико-генетичні) типи етносів. Особливості етнічної самоідентифікації на стадії племен, народностей, націй.
10. Рівні вертикальної структури етносу.
11. Горизонтальна структура етносу.
12. Етногенетична та етнотериторіальна структура етносів.
13. Етнологічні школи і напрями.
14. Концепції етносу (етногенезу).

Практична частина

Завдання 1. На основі даних таблиці 1. скласти картосхему «Етнічна мозаїчність населення України». Проаналізувати побудовану картосхему та зробити висновки.

*Рекомендована градація для картосхеми: до 0,20; 0,21-0,39; понад 0,40

Завдання 2. За статистичними даними про етнічний склад населення розрахувати індекс етнічної мозаїчності для районів та найбільших міст Кіровоградської області за формулою Б. Еккеля:

$$P_i = 1 - \sum_{(i=1)}^m (P_i)^2,$$

де P_i – індекс етнічної мозаїчності, P_i – частка i -тої етнічної групи в населенні регіону, m – кількість етнічних груп.

Всі розрахунки занести до таблиці 2. Проаналізувати отримані розрахунки та зробити висновки про територіальні відмінності в ступенях етнічної мозаїчності в межах Кіровоградської області.

Завдання 3. Підготувати коротке повідомлення про походження однієї з народностей або націй.

Завдання 4. Охарактеризувати один з субетносів (за вибором).

Завдання 5. Позначити на контурній карті етнографічні райони України. Скласти коротку характеристика одного з цих районів (за вибором).

Завдання 6. Підготувати повідомлення про одну з концепцій етногенезу (за вибором) або концепцію етногенезу українців.

Рекомендована література:

1. Дністрянський М. С. Етногеографія України: Навчальний посібник. – Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. – 232 с.
2. Дністрянський М. С. Етнополітична географія України: проблеми теорії, методології, практики. Монографія. – Львів: Літопис; Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. – 490 с.
3. Анісімова Г. М., Молнар Й. Й., Молнар Д. С.С. Географія населення: курс лекцій. – Ужгород: СП «ПоліПрінт», 2012. – 212 с.
4. Гудзеляк І. І. Географія населення: Навчальний посібник. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2008.
5. Кафарський В.І., Савчук Б.П. Етнологія. Підручник / В.І. Кафарський, Б.П. Савчук. – К., 2006. – 432 с.

Таблиця 1.

Індекс етнічної мозаїчності населення України, 2001 р.

Адміністративні одиниці	Індекс етнічної мозаїчності
Автономна республіка Крим	0,59
Вінницька область	0,10
Волинська область	0,06
Дніпропетровська область	0,34
Донецька область	0,53
Житомирська область	0,18
Закарпатська область	0,34
Запорізька область	0,44
Івано-Франківська область	0,05
Київська область	0,14
Кіровоградська область	0,18
Луганська область	0,51
Львівська область	0,10
Миколаївська область	0,31
Одеська область	0,56
Полтавська область	0,16
Рівненська область	0,08
Сумська область	0,20
Тернопільська область	0,04
Харківська область	0,43
Херсонська область	0,31
Хмельницька область	0,12
Черкаська область	0,13
Чернівецька область	0,42
Чернігівська область	0,12
м. Київ	0,31
Всього по Україні	0,37

Таблиця 2.

Розрахункова таблиця індексу етнічної мозаїчності за містами та районами Кіровоградської області, 2001 р.

Міста та райони Кіровоградської області	Національ-ності	Кількість, осіб	%	P_i	$(P_i)^2$	$1 - \sum_{i=1}^m P_i^2$
Кіровоградська область	українці	1014616	90,1	0,901	0,811801	0,1825
	росіяни	83929	7,5	0,075	0,005625	
	білоруси	5550	0,5	0,005	0,000025	
	татари	539	0,0	-		
	вірмени	2994	0,3	0,003	0,000009	
	євреї	1066	0,1	0,001	0,000001	
	поляки	556	0,0	-		
	молдавани	8247	0,7	0,007	0,000049	
	азербайджанці	793	0,1	0,001	0,000001	
	болгари	2205	0,2	0,002	0,000004	
	інші	5209	0,5	0,005	0,000025	
Всього:	1125704	100	1	$\sum P_i^2 = 0,81$		

					75	
м. Кіровоград (м/рада)	українці	222198	85,9			
	росіяни	30727	11,9			
	білоруси	1308	0,5			
	поляки	194	0,1			
	молдавани	785	0,3			
	євреї	768	0,3			
	вірмени	627	0,2			
	болгари	223	0,1			
	інші	1713	0,7			
	Всього:	258543	100	1	$\sum \pi_i^2 =$	
м. Знам'янка (м/рада)	українці	29498	83,5			
	росіяни	5001	14,2			
	білоруси	173	0,5			
	поляки	20	0,1			
	молдавани	94	0,3			
	євреї	16	0,1			
	вірмени	163	0,5			
	болгари	17	0,0			
	інші	347	0,8			
	Всього:	35329	100	1	$\sum \pi_i^2 =$	
м. Олександрія (м/рада)	українці	91052	87,7			
	росіяни	10969	10,6			
	поляки	35	0,0			
	білоруси	569	0,5			
	євреї	114	0,1			
	молдавани	163	0,2			
	болгари	67	0,1			
	вірмени	144	0,1			
	інші	743	0,7			
	Всього:	103856	100	1	$\sum \pi_i^2 =$	
м. Світловодськ (м/рада)	українці	48163	83,8			
	росіяни	8327	14,5			
	поляки	39	0,1			
	білоруси	362	0,6			
	євреї	47	0,1			
	молдавани	60	0,1			
	болгари	26	0,0			
	вірмени	79	0,1			
	інші	356	0,7			
	Всього:	57459	100	1	$\sum \pi_i^2 =$	
Бобринецький район	українці	29827	94,6			
	росіяни	770	2,4			
	поляки	8	0,0			
	білоруси	136	0,4			
	євреї	12	0,0			
	молдавани	503	1,6			
	болгари	5	0,0			
	вірмени	128	0,4			
	інші	142	0,6			
	Всього:	31531	100	1	$\sum \pi_i^2 =$	
Вільшанський	українці	13720	83,9			

район	росіяни	467	2,9			
	болгари	1592	9,7			
	поляки	6	0,0			
	білоруси	41	0,3			
	євреї	1	0,0			
	молдавани	319	1,9			
	вірмени	112	0,7			
	інші	102	0,6			
	Всього:	16360	100	1	$\sum \pi_i^2 = 0,71$	46
Гайворонський район	українці	41634	95,8			
	росіяни	1260	2,9			
	поляки	17	0,0			
	білоруси	88	0,2			
	євреї	25	0,1			
	молдавани	211	0,5			
	болгари	19	0,0			
	вірмени	71	0,2			
	інші	129	0,3			
	Всього:	43454	100	1	$\sum \pi_i^2 =$	
Голованівський район	українці	34876	95,2			
	росіяни	1308	3,6			
	поляки	10	0,0			
	білоруси	84	0,2			
	євреї	7	0,0			
	молдавани	198	0,5			
	болгари	21	0,1			
	вірмени	63	0,2			
	інші	78	0,2			
	Всього:	36645	100	1	$\sum \pi_i^2 =$	
Добровеличківський район	українці	40232	93,7			
	росіяни	1396	3,2			
	поляки	13	0,0			
	білоруси	288	0,7			
	євреї	1	0,0			
	молдавани	683	1,6			
	болгари	58	0,1			
	вірмени	119	0,3			
	інші	168	0,4			
	Всього:	42958	100	1	$\sum \pi_i^2 =$	
Долинський район	українці	35252	92,9			
	росіяни	1846	4,9			
	поляки	26	0,1			
	білоруси	324	0,9			
	євреї	6	0,0			
	молдавани	144	0,4			
	болгари	15	0,0			
	вірмени	103	0,3			
	інші	246	0,7			
	Всього:	37962	100	1	$\sum \pi_i^2 =$	
Знам'янський район	українці	27986	92,6			
	росіяни	1431	4,7			
	поляки	23	0,1			
	білоруси	222	0,7			

	євреї	1	0,0			
	молдавани	239	0,8			
	болгари	6	0,0			
	вірмени	143	0,5			
	інші	181	0,6			
	Всього:	30232	100	1	$\sum \pi_i^2 =$	
Кіровоградський район	українці	32786	87,2			
	росіяни	3539	9,4			
	поляки	19	0,1			
	білоруси	191	0,5			
	євреї	13	0,0			
	молдавани	709	1,9			
	болгари	19	0,0			
	вірмени	75	0,2			
	інші	249	0,6			
Всього:	37600	100	1	$\sum \pi_i^2 =$		
Компаніївський район	українці	17090	94,1			
	росіяни	468	2,6			
	поляки	7	0,0			
	білоруси	81	0,4			
	молдавани	273	1,5			
	болгари	18	0,1			
	вірмени	99	0,5			
	інші	126	0,7			
	Всього:	18162	100	1	$\sum \pi_i^2 =$	
Маловисківський район	українці	46791	91,5			
	росіяни	3309	6,5			
	поляки	24	0,1			
	білоруси	273	0,5			
	євреї	1	0,0			
	молдавани	461	0,9			
	болгари	16	0,0			
	вірмени	106	0,2			
	інші	193	0,3			
Всього:	51164	100	1	$\sum \pi_i^2 =$		
Новгородків-ський район	українці	18160	95,8			
	росіяни	429	2,3			
	поляки	7	0,0			
	білоруси	125	0,7			
	євреї	1	0,0			
	молдавани	112	0,6			
	болгари	12	0,1			
	вірмени	16	0,1			
	інші	85	0,4			
Всього:	18947	100	1	$\sum \pi_i^2 =$		
Новоархангельський район	українці	30205	96,4			
	росіяни	579	1,8			
	білоруси	71	0,2			
	молдавани	259	0,8			
	болгари	11	0,0			
	вірмени	69	0,2			
	інші	133	0,4			

	Всього:	31327	100	1	$\sum \pi_i^2 =$	
Новомиргородський район	українці	33531	93,6			
	росіяни	968	2,7			
	поляки	9	0,0			
	білоруси	173	0,5			
	євреї	7	0,0			
	молдавани	946	2,6			
	болгари	14	0,0			
	вірмени	69	0,2			
	інші	118	0,4			
	Всього:	35835	100	1	$\sum \pi_i^2 =$	
Новоукраїнський район	українці	45578	94,0			
	росіяни	1350	2,8			
	поляки	21	0,0			
	білоруси	223	0,5			
	євреї	8	0,0			
	молдавани	929	1,9			
	болгари	14	0,0			
	вірмени	148	0,3			
	інші	215	0,5			
	Всього:	48486	100	1	$\sum \pi_i^2 =$	
Олександрівський район	українці	34731	96,5			
	росіяни	813	2,3			
	поляки	8	0,0			
	білоруси	95	0,3			
	євреї	17	0,0			
	молдавани	97	0,3			
	вірмени	67	0,2			
	інші	181	0,4			
	Всього:	36009	100	1	$\sum \pi_i^2 =$	
Олександрійський район	українці	38493	93,6			
	росіяни	1592	3,9			
	поляки	19	0,1			
	білоруси	226	0,5			
	євреї	3	0,0			
	молдавани	280	0,7			
	болгари	10	0,0			
	вірмени	145	0,4			
	інші	340	0,8			
Всього:	41108	100	1	$\sum \pi_i^2 =$		
Онуфріївський район	українці	18564	85,3			
	росіяни	2814	12,9			
	поляки	16	0,1			
	білоруси	87	0,4			
	євреї	1	0,0			
	молдавани	92	0,4			
	болгари	7	0,0			
	вірмени	92	0,4			
	інші	84	0,4			
	Всього:	21757	100	1	$\sum \pi_i^2 =$	
Петрівський район	українці	26716	92,3			
	росіяни	1549	5,3			

	поляки	18	0,1		
	білоруси	133	0,5		
	євреї	7	0,0		
	молдавани	204	0,7		
	болгари	7	0,0		
	вірмени	99	0,3		
	інші	221	0,8		
	Всього:	28954	100	1	$\sum p_i^2 =$
Світловодський район	українці	14202	85,5		
	росіяни	2071	12,5		
	поляки	5	0,0		
	білоруси	74	0,4		
	євреї	2	0,0		
	молдавани	47	0,3		
	болгари	6	0,0		
	вірмени	74	0,4		
	інші	137	0,9		
Всього:	16618	100	1	$\sum p_i^2 =$	
Ульяновський район	українці	27692	96,4		
	росіяни	502	1,8		
	поляки	4	0,0		
	білоруси	28	0,1		
	євреї	6	0,0		
	молдавани	240	0,8		
	болгари	18	0,1		
	вірмени	50	0,2		
	інші	178	0,6		
Всього:	28718	100	1	$\sum p_i^2 =$	
Устинівський район	українці	15639	93,7		
	росіяни	444	2,7		
	поляки	3	0,0		
	білоруси	175	1,0		
	євреї	2	0,0		
	молдавани	226	1,4		
	болгари	4	0,0		
	вірмени	88	0,5		
	інші	109	0,7		
Всього:	16690	100	1	$\sum p_i^2 =$	

Практичне заняття № 2. Антропологічна (расова) класифікація етносів. Географія поширення расових типів населення.

Мета: закріпити знання про антропологічну класифікацію етносів, про ознаки та географію поширення великих, перехідних та змішаних рас; формувати уміння характеризувати расові типи та закономірності їх поширення в світі.

Обладнання: зошити для практичних занять, контурні карти світу, атласи, кольорові олівці, мультимедійне обладнання тощо.

ХІД ЗАНЯТТЯ

Теоретична частина

1. Підходи до класифікації етносів.
2. Географічна класифікація етносів.
3. Класифікація етносів за кількісною ознакою.
4. Антропологічна (расова) класифікація етносів. Поняття «раса». Расові ознаки.

5. Концепції расо утворення. Расові стовбури та ареали расоутворення.
6. Великі раси:
 - європеїдна раса: антропологічні ознаки, географія розповсюдження, підраси та локальні (малі раси) європеїдів;
 - монголоїдна раса: антропологічні ознаки, географія розповсюдження, підраси та локальні (малі раси) монголоїдів;
 - негроїдна раса: антропологічні ознаки, географія розповсюдження, підраси негроїдів;
 - австралоїдна раса: антропологічні ознаки, географія розповсюдження, підраси австралоїдів;
7. Перехідні раси.
8. Змішані раси.
9. Географія розповсюдження людських рас в світі.

Практична частина

Завдання 1. На контурній карті позначити расові стовбури та ареали расо утворення.

Завдання 2. На контурній карті позначити ареали поширення великих рас, їх підрас та локальних (малих рас), а також перехідних расових типів.

Завдання 3. Скласти характеристику однієї з перехідних рас.

Завдання 4. Підготувати коротке або презентацію на одну з тем (за вибором):

- 1) Динарська підраса європеїдів.
- 2) Арктична (ескімоська) підраса монголоїдів.
- 3) Американська підраса монголоїдів.
- 4) Пігмеї як підраса негроїдної великої раси.
- 5) Негритоська підраса австралоїдів.
- 6) Айни як представники перехідного расового типу.

Рекомендована література:

1. Анісімова Г. М., Молнар Й. Й., Молнар Д. С.С. Географія населення: курс лекцій. – Ужгород: СП «ПоліПрінт», 2012. – 212 с.
2. Гудзеляк І. І. Географія населення: Навчальний посібник. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2008.
3. Кафарський В.І., Савчук Б.П. Етнологія. Підручник / В.І. Кафарський, Б.П. Савчук. – К., 2006. – 432 с.

Практичне заняття № 3. Лінгвістична класифікація етносів. Географія поширення мовних сімей в світі.

Мета: закріпити знання про лінгвістичну класифікацію етносів, глибше ознайомитися з мовними сім'ями і мовними групами населення та географією їх поширення; формувати вміння складати характеристику мовних сімей або груп.

Обладнання: зошити для практичних занять, контурні карти світу, атласи, кольорові олівці, мультимедійне обладнання тощо.

ХІД ЗАНЯТТЯ

Теоретична частина

1. Лінгвістична класифікація етносів: таксономічні одиниці.
2. Найпоширеніші мови світу.
3. Походження мов. Мовні стовбури.
4. Коротка характеристика найбільшим мовних сімей та мовних груп населення.
5. Географія поширення мовних сімей та мовних груп населення.
6. Проблема зникнення мов та заходи щодо збереження зникаючих мов в світі.
7. Господарчо-побутова класифікація етносів.
8. Класифікація етносів за сімейною ознакою.
9. Типологія держав за етнонаціональним складом населення.

Практична частина

Завдання 1. Позначити на контурній карті світу найпоширеніші мови світу.

Завдання 2. На контурній карті світу позначити мовні стовбури (макросім'ї).

Завдання 3. На контурній карті світу позначити ареали поширення мовних сімей та груп у світі.

Завдання 4. Підготувати або презентацію про одну з мовних сімей або мовних груп (за

вибором).

Завдання 5. Описати випадки білінгвізму в країнах світу.

Рекомендована література:

1. Анісімова Г. М., Молнар Й. Й., Молнар Д. С.С. Географія населення: курс лекцій. – Ужгород: СП «ПоліПрінт», 2012. – 212 с.
2. Гудзеляк І. І. Географія населення: Навчальний посібник. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2008.
3. Кафарський В.І., Савчук Б.П. Етнологія. Підручник / В.І. Кафарський, Б.П. Савчук. – К., 2006. – 432 с.

Практичне заняття № 4.

Етнічні процеси і конфлікти.

Географія вогнищ сучасних етнічних конфліктів і сепаратизму

Мета: закріпити знання про етнічні процеси, їх види і форми, етнічні конфлікти та фактори, що їх викликають, про сепаратизм і його регіональні різновиди; глибше ознайомитися з вогнищами сучасних етнічних конфліктів та сепаратизму.

Обладнання: зошити для практичних занять, контурні карти світу, атласи, кольорові олівці, політична карта світу тощо.

ХІД ЗАНЯТТЯ

Теоретична частина

1. Етнічні процеси. Етноеволюційні та етнотрансформаційні процеси.
2. Етнороз'єднуючі (дезінтеграційні) процеси: етнічна парціація, сепарація, дисперсія. Значення етнороз'єднуючих процесів в етногенезі.
3. Форми етнооб'єднуючих процесів: асиміляція, міжетнічна інтеграція, етнічна консолідація, фузія, міксація, акомодация та акультурація. Значення процесів етнічного об'єднання.
4. Етнічні процеси в світі та різних регіонах.
5. Етнічні конфлікти – одна з форм відображення сучасних етнічних процесів. Геоконфліктологія.
6. Фактори виникнення етнічних конфліктів.
7. Географія етнічних конфліктів в сучасному світі.
8. Поняття «сепаратизм». Варіації сепаратизму. Регіональні різновиди сепаратизму.
9. Географія вогнищ сучасного сепаратизму.
10. Основні шляхи зниження гостроти етнічних конфліктів.

Практична частина

Завдання 1. В таблиці 1. навести приклади етнороз'єднуючих та етнооб'єднуючих процесів в світі.

Таблиця 1.

Приклади етнічних процесів

Форми етнічних процесів	Приклади
<i>Етнороз'єднуючі процеси:</i>	
етнічна парціація	
етнічна сепарація	
етнічна дисперсія	
<i>Етнооб'єднуючі процеси:</i>	
асиміляція	
міжетнічна інтеграція	
етнічна (національна) консолідація	
фузія	
міксація	
акомодация	
акультурація	

Завдання 2. На контурній карті світу позначити вогнища сучасних етнічних конфліктів в світі. Описати суть конфлікту в одному з вогнищ.

Завдання 3. На контурній карті світу позначити вогнища сепаратизму в сучасному світі.

Завдання 4. Заповнити таблицю «Вогнища сепаратизму в сучасному світі»:

Таблиця 2.

Вогнища сепаратизму в сучасному світі

Регіональний різновид сепаратизму	Вогнище сепаратизму	Країна	Суть процесів
<i>Західноєвропейський різновид</i>	Північна Ірландія (Ольстер)		
	Країна Басків, Каталонія		
	Бельгія		
	Корсика		
	Уельс		
	Північна Італія		
	Сицилія		
<i>Східноєвропейський різновид</i>	Косово		
	Чечня		
	Кіпр		
	Абхазія		
	Нагірний Карабах		
	Південна Осетія		
	Придністров'я		
<i>Ісламський різновид</i>	Республіка Сербська		
	Курдистан		
	Белуджистан		
	Південний Ємен		
<i>Азійський різновид</i>	Сирія		
	Пенджаб		
	Джамму і Кашмір		
	північ Шрі-Ланки		
<i>Африканський різновид</i>	Тибет		
	Південний Судан		
	Оромоленд		
	Північне Сомалі		
	Кабінда		
	Коморські острови		
<i>Американський різновид</i>	Квазулу-Нагаль		
	Квебек		
	Чьяпасе		
	острів Невіс		

Рекомендована література:

1. Дністрянський М. С. Етногеографія України: Навчальний посібник. – Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. – 232 с.
2. Дністрянський М. С. Етнополітична географія України: проблеми теорії, методології, практики. Монографія. – Львів: Літопис; Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. – 490 с.
3. Кафарський В.І., Савчук Б.П. Етнологія. Підручник / В.І. Кафарський, Б.П. Савчук. – К., 2006. – 432 с.

Практичне заняття № 5.

Етногеографічні особливості регіонів світу.

Мета: закріпити знання про етномовний склад населення та етнічні процеси в Європі, Азії, Америці, Африці, Австралії та Океанії; поглибити знання про етногеографічні особливості зазначених регіонів світу.

Обладнання: зошити для практичних занять, атласи, політична карта світу, мультимедійне обладнання тощо.

ХІД ЗАНЯТТЯ

Теоретична частина

1. Етнічна історія Європи і роль давніх цивілізацій у формуванні етнічного складу.
2. Расовий, етнолінгвістичний склад населення Європи.
3. Сучасні етнічні процеси в Європі.
4. Етногеографічні особливості історико-етнографічних регіонів Європи:
 - Північна Європа;
 - Західна Європа. Етнічна своєрідність Великобританії і Франції;
 - Південна Європа. Етнічна своєрідність Італії та Іспанії;
 - Східна Європа. Етнічна своєрідність країн Прибалтики, Росії, Білорусі.
5. Расовий, етнолінгвістичний склад населення Азії.
6. Сучасні етнічні процеси в Азії.
7. Етногеографічні особливості історико-етнографічних регіонів Азії.
8. Етнічна історія Африки.
9. Расовий та етнолінгвістичний склад населення Африки.
10. Етнічні процеси в сучасній Африці, формування нових етносоціальних спільнот.
11. Етномовний та конфесійний склад населення Північної, Західної, Східної та Центральної Африки.
12. Етнічна історія Америки.
13. Корінне та пришле населення Північної Америки.
14. Сучасний етномовний склад населення США і Канади.
15. Расовий та етнолінгвістичний склад населення Латинської Америки.
16. Расовий та етнолінгвістичний склад населення Австралії та Океанії. Сучасні етнічні процеси в Австралії і Океанії. Меланезія.

Практична частина

Завдання 1. Заповнити таблицю «Етномовний склад історико-географічних регіонів Європи»:

Історико-географічний регіон	Етнічний склад населення	Мови, поширені в регіоні
Північна Європа		
Західна Європа		
Південна Європа		
Східна Європа		

Завдання 2. Заповнити таблицю «Етномовний склад історико-географічних регіонів Азії»:

Історико-географічний регіон	Етнічний склад населення	Мови, поширені в регіоні
Північна Азія		
Східна Азія		
Південно-Східна Азія		
Південна Азія		
Південно-Західна Азія		
Центральна Азія		

Завдання 2. Підготувати коротке повідомлення або презентацію про один з етносів.

Завдання 3. Накреслити схему «Расовий та етнічний склад населення Північної Америки»

Завдання 4. Підготувати повідомлення на одну з тем (за вибором):

1. Етнічний склад населення країн Центральної Америки.
2. Етнічний та мовний склад населення однієї з країн Південної Америки (за вибором).
3. Специфіка етнічного складу Нової Гвінеї.
4. Населення Нової Зеландії.
5. Населення Гавайських островів.
6. Етнічна і культурна своєрідність острова Пасхи.

Рекомендована література:

1. Анісімова Г. М., Молнар Й. Й., Молнар Д. С.С. Географія населення: курс лекцій. – Ужгород: СП «ПоліПрінт», 2012. – 212 с.
2. Гудзеляк І. І. Географія населення: Навчальний посібник. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2008.
3. Дахно І.І. Країни світу: Енциклоп. Довідник./ І.І. Дахно. — К.: Мапа, 2004. — 606 с
4. Масляк П.О. Економічна і соціальна географія світу. / П.О.Масляк, І.І.Дахно — К.: Вежа, 2004. — 279 с

Практичне заняття № 6. Етногеографія України

Мета: закріпити знання про етномовний склад населення та етнічні процеси в Україні; ознайомитися з особливостями етномовного складу населення Кіровоградської області; розвивати уміння працювати зі статистичними матеріалами про етномовний склад населення України, скласти характеристику етномовної ситуації в країні чи регіоні.

Обладнання: зошити для практичних занять, атласи, олівці, карта адміністративно-територіального устрою України, тощо.

ХІД ЗАНЯТТЯ

Теоретична частина

1. Історія формування етнічного складу населення України
2. Формування українського етносу
3. Етномовний склад населення України
4. Етногеографічні райони України

Практична частина

Завдання 1. На основі таблиці 1. (Додаток 1.) побудувати секторні діаграми етнічного та мовного складу населення (рис 1.) України, Кіровоградської та сусідніх до неї областей у 2001 р. Здійснити письмовий аналіз побудованих діаграм та зробити висновки про основні тенденції в динаміці етномовного складу населення зазначених територій. За даними таблиці 1. Порівняти дані про етномовний склад населення запропонованих територій у 2001 р. з даними за 1979 р. та 1989 р.

Рис. 1. Зразок оформлення секторної діаграми етномовного складу населення.

Завдання 2. На основі таблиці 2. (Додаток 2.) письмово проаналізуйте етномовну ситуацію в Кіровоградській області у 2001 р. Особливу увагу зверніть на територіальні особливості етнічного та мовного складу населення в області.

Рекомендована література:

1. Дністрянський М. С. Етногеографія України: Навчальний посібник. – Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. – 232 с.
2. Дністрянський М.С. Україна в політико-географічному вимірі./ М.С. Дністрянський — Л.: ЛНУ, 2000. — 310 с
3. Заставний Ф. Всеукраїнський перепис населення 2001 р.: аналіз і оцінка // Географія та основи економіки в школі. – 2003. - № 2. – С. 35-39.
4. Заставний Ф.Д. Населення України. – Львів: „Край”, „Просвіта”, 1993.–224 с.
5. Наулко В. І. Динаміка етнічного складу населення України в ХХ ст. / В. І. Наулко // Український географічний журнал. – 1997. – № 2. – С. 17–22.
6. Національний склад населення Кіровоградської області та його мовні ознаки (за даними всеукраїнського перепису населення 2001 року) / Кіровоградське обласне управління статистики. – Кіровоград : Кіровоградське обл. упр. статистики, 2003 р. – 120 с.
7. Розподіл населення регіонів України за національністю та рідною мовою за матеріалами Всеукраїнського перепису населення 2001 р. [Електронний ресурс] / Державний комітет статистики України. – Режим доступу : http://2001.ukrcensus.gov.ua/results/nationality_population/nationality_popul1.
8. Романцов В.О. Українці на одвічних землях (XVIII- поч. ХХІ ст.) – 2-ге вид. – К.: Видавництво імені Олени Теліги, 2005. – 200 с.

ДОДАТОК 1.

Етномовний склад населення України та деяких областей, 1979 р., 1989 р., 2001 р.

	Кількість населення	Індекс етнічної мозаїчності	Питома вага представників етнічних груп в складі населення, %							Частка осіб, що вважають рідною мовою, %		
			українці	росіяни	білоруси	молдавани	євреї	болгари	інші етнічні групи	українську	російську	іншу
<i>1979 р.</i>												
Кіровоградська область	1241445	0,23	86,9	10,4	0,8	0,6	0,5	0,3	0,5	85,6	13,2	1,2
Дніпропетровська область	3638906	0,42	72,8	22,9	1,3	0,1	1,7	0,1	1,1	64,4	34,6	1,0
Миколаївська область	1242704	0,40	77,4	18,0	1,1	0,7	1,2	0,5	1,1	65,1	31,7	3,2
Черкаська область	1545216	0,15	91,7	6,8	0,4	0,1	0,6	...	0,4	90,7	8,8	0,5
Вінницька область	2039117	0,15	91,8	5,4	0,2	...	1,7	...	0,9	91,3	8,0	0,7
Всього по Україні	49609333	0,41	73,6	21,1	0,8	0,6	1,3	0,5	2,1	66,4	31,3	2,3
<i>1989 р.</i>												
Кіровоградська область	1228093	0,26	85,3	11,7	0,8	0,9	0,4	0,3	0,6	83,3	15,1	1,6
Дніпропетровська область	3869858	0,42	71,6	24,2	1,3	0,2	1,3	0,1	1,3	61,5	37,2	1,3
Миколаївська область	1328306	0,39	75,6	19,4	1,1	1,3	0,9	0,5	1,2	64,2	33,8	2,0
Черкаська область	1527353	0,17	90,5	8,0	0,4	0,1	0,4	...	0,6	89,1	10,3	0,6
Вінницька область	1920783	0,14	91,5	5,9	0,3	0,2	1,4	...	0,7	90,6	8,6	0,8
Всього по Україні	51452034	0,42	72,7	22,1	0,9	0,6	0,9	0,5	2,3	64,6	32,9	2,5
<i>2001 р.</i>												
Кіровоградська область	1125704	0,18	90,1	7,5	0,5	0,7	0,1	0,2	0,9	88,9	10,0	1,1
Дніпропетровська область	3561224	0,34	79,3	17,6	0,8	0,1	0,4	0,1	1,7	67,0	31,9	1,1
Миколаївська область	1262899	0,31	81,9	14,1	0,7	1,0	0,3	0,4	1,6	69,2	29,3	1,5
Черкаська область	1398313	0,13	93,1	5,4	0,3	0,1	0,1	0,0	1,0	92,5	4,1	0,8
Вінницька область	1763944	0,10	94,9	3,8	0,2	0,1	0,2	0,0	0,8	94,8	4,7	0,5
Всього по Україні	48240902	0,37	77,8	17,3	0,6	0,5	0,2	0,4	3,2	67,5	29,6	2,9

ДОДАТОК 2.

Таблиця 2. Етномовний склад населення Кіровоградської області у 2001 р.

Міста і райони	Кількість населення	Індекс етнічної мозаїчності	Питома вага представників етнічних груп в складі населення, %							Частка осіб, що вважають рідною мовою, %		
			українці	росіяни	білоруси	молдавани	євреї	болгари	інші етнічні групи	українську	російську	іншу
м. Кіровоград (м/р)	258543	0,25	85,9	11,9	0,5	0,3	0,3	0,1	1,0	79,7	19,6	0,7
м. Знам'янка (м/р)	35329	0,28	83,5	14,2	0,5	0,3	0,1	0,0	1,4	79,1	19,8	1,1
м. Олександрія (м/р)	103856	0,22	87,7	10,6	0,5	0,2	0,1	0,1	0,8	87,0	12,5	0,5
м. Світловодськ (м/р)	57459	0,28	83,8	14,5	0,6	0,1	0,1	0,0	0,9	79,5	20,0	0,5
Бобринецький	31531	0,10	94,6	2,4	0,4	1,6	0,0	0,0	1,0	96,2	2,3	1,5
Вільшанський	16360	0,29	83,9	2,9	0,3	1,9	0,0	9,7	1,3	92,7	2,5	4,8
Гайворонський	43454	0,08	95,8	2,9	0,2	0,5	0,1	0,0	0,5	96,5	2,9	0,6
Голованівський	36645	0,09	95,2	3,6	0,2	0,5	0,0	0,1	0,4	95,6	3,7	0,7
Добровеличківський	42958	0,12	93,7	3,2	0,7	1,6	0,0	0,1	0,7	95,3	3,2	1,5
Долинський	37962	0,13	92,9	4,9	0,9	0,4	0,0	0,0	0,9	94,4	4,6	1,0
Знам'янський	30232	0,14	92,6	4,7	0,7	0,8	0,0	0,0	1,2	93,3	5,1	1,6
Кіровоградський	37600	0,23	87,2	9,4	0,5	1,9	0,0	0,1	0,9	87,9	10,4	1,7
Компаніївський	18162	0,11	94,1	2,6	0,4	1,5	-	0,1	1,3	95,4	2,5	2,1
Маловисківський	51164	0,15	91,5	6,5	0,5	0,9	0,0	0,0	0,6	89,3	9,6	1,1
Новгородківський	18947	0,08	95,8	2,3	0,7	0,6	0,0	0,1	0,5	97,1	2,1	0,8
Новоархангельський	31327	0,07	96,4	1,8	0,2	0,8	-	0,0	0,8	97,0	1,9	1,1
Новомиргородський	35835	0,12	93,6	2,7	0,5	2,6	0,0	0,0	0,6	95,1	2,5	2,4
Новоукраїнський	48486	0,12	94	2,8	0,5	1,9	0,0	0,0	0,8	95,3	2,7	2,0
Олександрівський	36009	0,07	96,5	2,3	0,3	0,3	0,1	0,0	0,5	96,8	2,3	0,9
Олександрійський	41108	0,12	93,6	3,9	0,5	0,7	0,0	0,0	1,3	95,0	3,8	1,2
Онуфріївський	21757	0,26	85,3	12,9	0,4	0,4	0,0	0,0	1,0	86,3	12,9	0,8
Петрівський	28954	0,15	92,3	5,3	0,5	0,7	0,0	0,0	1,2	93,6	5,3	1,1
Світловодський	19303	0,25	85,5	12,5	0,4	0,3	0,0	0,0	1,3	85,9	12,9	1,2
Ульянівський	28718	0,07	96,4	1,7	0,1	0,8	0,0	0,2	0,8	97,1	1,7	1,2
Устинівський	16690	0,12	93,7	2,7	1,0	1,4	0,0	0,0	1,2	95,6	2,3	2,1

7. Література для вивчення дисципліни.

Базова

1. Дністрянський М. С. Етногеографія України: Навчальний посібник. – Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. – 232 с.
2. Дністрянський М. С. Етнополітична географія України: проблеми теорії, методології, практики. Монографія. – Львів: Літопис; Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. – 490 с.
3. Анісімова Г. М., Молнар Й. Й., Молнар Д. С.С. Географія населення: курс лекцій. – Ужгород: СП «ПоліПрінт», 2012. – 212 с.
4. Гудзеляк І. І. Географія населення: Навчальний посібник. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2008.
5. Методологічні засади географії: підручник/О.Г.Топчієв, Д.С.Мальчикова, І.О.Пилипенко, В.В.Яворська. – Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2020. – 366 с.

б. Допоміжна

1. Грушевський М. На порозі нової України. // Великий українець. Матеріали з життя і діяльності М.С.Грушевського. – К.:Веселка,1992.-С.133-179.
2. Гумилев Л. Этногенез и биосфера Земли. – М.,1991.
3. Дахно І.І. Країни світу: Енциклоп. Довідник./ І.І. Дахно. — К.: Мапа, 2004. — 606 с
4. Дністрянський М.С. Україна в політико-географічному вимірі./ М.С. Дністрянський — Л.: ЛНУ, 2000. — 310 с
5. Дубович І. А. Країнознавчий словник-довідник./ І.А. Дубович — Л.: Ліга-прес, 2005. — 819 с
6. Заставний Ф. Всеукраїнський перепис населення 2001 р.: аналіз і оцінка // Географія та основи економіки в школі. – 2003. - № 2. – С. 35-39.
7. Заставний Ф.Д. Населення України. – Львів: „Край”, „Просвіта”, 1993.–224 с.
8. Крисаченко В.С. Динаміка населення: популяційні, етнічні та глобальні виміри: Монографія. – К.: НІСД, 2005. – 368 с.: іл.
9. Кузик С. Економічна і соціальна географія Америки. / С. Кузик — Л.: ЛНУ, 1999. — 299 с
10. Лисяк - Рудницький І. Україна між Сходом і Заходом. //Історія філософії України. Хрестоматія. – К.,1993.
11. Масляк П.О. Економічна і соціальна географія світу. / П.О.Масляк, І.І.Дахно — К.: Вежа, 2004. — 279 с
12. Масляк Я.О. Словник-довідник учня з економічної і соціальної географії світу/ Я.О. Масляк, Я.Б. Олійник, А.В. Степаненко— К.: Лібра, 1996. — 397 с
13. Наулко В. І. Динаміка етнічного складу населення України в ХХ ст. / В. І. Наулко // Український географічний журнал. – 1997. – № 2. – С. 17–22.
14. Національний склад населення Кіровоградської області та його мовні ознаки (за даними всеукраїнського перепису населення 2001 року) / Кіровоградське обласне управління статистики. – Кіровоград : Кіровоградське обл. упр. статистики, 2003 р. – 120 с.
15. Розподіл населення регіонів України за національністю та рідною мовою за матеріалами Всеукраїнського перепису населення 2001 р. [Електронний ресурс] / Державний комітет статистики України. – Режим доступу : http://2001.ukrcensus.gov.ua/results/nationality_population/nationality_popul1.
16. Романцов В.О. Українці на одвічних землях (XVIII- поч. ХХІ ст.) – 2-ге вид. – К.: Видавництво імені Олени Теліги, 2005. – 200 с.
17. Эккель Б. М. Конфигурация границ и формы этнических ареалов / Б. М. Эккель // Географические границы. – М. : Изд-во МГУ, 1982. – С. 7–95.
18. Эккель Б. М. Определение индекса мозаичности национального состава республик, краев и областей СССР / Б. М. Эккель // Советская этнография. – 1976. – № 2. – С. 33–39.

19. Юрківський В.М. Країни світу. / В.М. Юрківський— К.: Либідь, 2001. —366 с.

Інформаційні ресурси

1. Національна бібліотека України ім. І.І. Вернадського // www.nbuv.gov.ua
2. Організація Об'єднаних Націй // <http://www.un.org>
3. Фонд ООН з народонаселення (UNFPA) // <http://www.unfpa.org>
4. Population Reference Bureau // <http://www.prb.org>
5. Demographic Yearbook System // <http://www.millenniumindicator>
6. Державний комітет статистики України // <http://www.ukrstat.gov.ua>
7. Результати Першого Всеукраїнського перепису населення 2001 р. // <http://www.ukrcensus.gov.ua>
8. Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України // <http://www.idss.org.ua>
9. Народы и религии мира. Энциклопедия // <http://enc.mail.ru>

8. Політика виставлення балів. Вимоги викладача

Вимоги викладача. В процесі вивчення дисципліни студенти мають відвідувати всі лекційні та практичні заняття. Система оцінювання – накопичувальна, тому для того, щоби набрати необхідні бали до заліку (мінімально – 60 балів), студент має виконати всі види робіт, передбачених робочою навчальною програмою дисципліни.

Пропущені за поважною причиною заняття відпрацьовуються під час консультацій.

Усі практичні роботи та завдання для самостійної роботи мають бути виконані вчасно. Практичні роботи захищаються кожним студентом індивідуально. Форма представлення результатів та контролю за самостійною роботою прописані у методичних рекомендаціях до самостійної роботи.

Під час підготовки доповідей, повідомлень та рефератів студенти мають дотримуватися академічної доброчесності, уникати плагіату та робити необхідні посилання на використані інформаційні джерела.

Методи навчання:

За джерелом знань:

- *словесні:* розповідь, пояснення, лекція, інструктаж, бесіда, диспут, дискусія;

- *наочні:* ілюстрація, демонстрація;

- *практичні:* практичні роботи, вправи, самостійна робота студентів з різними джерелами інформації, складання конспектів (тез), робота з картою, робота зі статистичними матеріалами, підготовка рефератів, доповідей, повідомлень, презентацій, метод проектів, аналіз проблемних ситуацій, встановлення причинно-наслідкових зв'язків та географічних закономірностей, прогнозування тощо.

За характером навчально-пізнавальної діяльності студентів: пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, метод проблемного викладу, частково-пошуковий, пошуковий, дослідницький;

За логікою пізнання: аналіз, синтез, узагальнення, порівняння, систематизація, класифікація, абстрагування.

Дистанційні методи навчання: телекомунікаційні методи (інтерактивні лекції, практичні заняття, on-line консультації в режимі Zoom-конференцій та зустрічей у Google Meet; робота у Viber-групах), самостійна робота студентів з освітніми ресурсами (освітні платформи Google Classroom, Moodle-ЦДПУ, Вікі-ЦДПУ, Хмарка-ЦДПУ).

Політика виставлення балів. Оцінювання якості знань студентів, в умовах організації освітнього процесу за кредитно-трансферною накопичувальною системою здійснюється шляхом поточного, підсумкового (семестрового) контролю за 100-бальною шкалою оцінювання, за шкалою ЄКТС та національною шкалою оцінювання. Враховуються бали набрані на поточному тестуванні, самостійній роботі та бали підсумкового тестування. При цьому обов'язково враховуються присутність на заняттях та активність студента під час практичного заняття; недопустимість пропусків та запізнь на заняття; користування

мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час заняття; списування та плагіат; несвоєчасне виконання поставленого завдання і т. ін.

Поточне оцінювання

Поточне оцінювання здійснюється на практичних заняттях, на консультаціях (при відпрацюванні пропущених занять чи при бажанні підвищити попередньо отриману оцінку) та під час контролю за самостійною роботою студентів.

Методи поточного контролю: фронтальне та індивідуальне усне опитування, письмове опитування, тестування, географічні номенклатурні та термінологічні диктанти, перевірка практичних робіт, перевірка конспектів (тез), перевірка виконання самостійної роботи, захист рефератів, повідомлень, мультимедійних презентацій, проектів, контрольна робота тощо.

Під час дистанційного навчання: опитування, тестування, контрольні роботи, перевірка виконаних завдань з використанням навчальних платформ Zoom, Classtime, Google Classroom), а також месенджеру Viber тощо.

Види робіт студентів, які підлягають поточному контролю:

- усна відповідь;
- виконання практичної роботи;
- доповідь чи повідомлення;
- доповнення, запитання до того, хто відповідає, рецензія на виступ;
- участь у дискусіях, інтерактивних формах організації заняття;
- письмові завдання (контрольні, самостійні роботи, реферати тощо);
- самостійне опрацювання тем;
- систематичність роботи на практичних заняттях, активність під час обговорення питань.

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів з етногеографії

Оцінювання якості знань студентів здійснюється за 100-бальною шкалою оцінювання, за шкалою ECTS та національною шкалою оцінювання.

Поточне оцінювання

Поточне оцінювання здійснюється на практичних заняттях, на консультаціях (при відпрацюванні пропущених занять чи при бажанні підвищити попередньо отриману оцінку) та під час контролю за самостійною роботою студентів.

Види робіт студентів, які підлягають поточному контролю:

- усна відповідь;
- виконання практичної роботи;
- доповідь чи повідомлення;
- доповнення, запитання до того, хто відповідає, рецензія на виступ;
- участь у дискусіях, інтерактивних формах організації заняття;
- письмові завдання (контрольні, самостійні роботи, реферати тощо);
- самостійне опрацювання тем;
- систематичність роботи на практичних заняттях, активність під час обговорення питань.

Максимальний бал з кожну тему практичного заняття – **10 балів**, в тому числі:

1. за усну чи письмову відповідь – 5 балів;
2. за виконання та захист практичної роботи – 5 балів;

Крім того, студент має змогу отримати 0,5 бали за доповнення та 5 балів за захист реферату чи повідомлення з презентацією.

Критерії оцінювання студентських теоретичних усних відповідей чи повідомлень на практичних заняттях з курсу «Етногеографія»

При оцінюванні усних, письмових відповідей та повідомлень студентів **враховується:**

- рівень осмислення навчального матеріалу;
- рівень сформованості аналітичних вмій і концептуальних підходів;
- повнота розкриття питання, логіка викладу, культура мовлення;
- використання додаткової літератури;
- порівняння, зв'язок з практикою, наявність висновків.

Максимальна кількість балів за усну відповідь чи повідомлення – **5 балів**.

5 балів ставиться у випадку, коли студент продемонстрував досконале знання та розуміння понятійно-термінологічного апарату етногеографії та теоретичного матеріалу тієї чи іншої теми. Вільно оперує різноманітними класифікаціями, підходами тощо. Відповідь на поставлені запитання повна, насичена глибокими та розгорнутими судженнями, прикладами, висновками. У відповіді демонструється розуміння причинно-наслідкових зв'язків та історико-географічних закономірностей розвитку територій. Виклад матеріалу має логічний, доказовий і послідовний характер. Студент володіє вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Вільно висловлює свою позицію з проблемних питань етногеографії та аргументує її. Володіє вміннями застосовувати теоретичні знання на практиці не тільки в знайомих, але й в нових ситуаціях. Володіє високою культурою мовлення. У відсутні відповіді мовні та стилістичні помилки.

4 бали ставиться у випадку, коли відповідь студента майже повна, має усвідомлений та достатньо розгорнутий характер. Висвітлюється зміст окремих класифікацій, підходів тощо. Виклад матеріалу структурований, логічний, але дещо порушена послідовність викладу. Студент володіє вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Розуміє суть основних історико-географічних закономірностей, не достатньо глибоко розкриває причинно-наслідкові зв'язки. У відповіді недостатня доказова база, мало прикладів, нечітко прослідковується зв'язок теорії з практикою. При відповіді на проблемні питання студент висловлює свою позицію, але недостатньо її аргументує. Вільно оперує знаннями, застосовує їх в знайомій та новій ситуації. Матеріал викладено правильною мовою, але присутні окремі стилістичні помилки.

3 бали ставиться, коли відповідь неповна, фрагментарна. Студент не має системних знань з етногеографії чи окремої теми курсу. Понятійно-термінологічний апарат етногеографії в цілому сформований, але студент оперує, як правило, одним підходом до тієї чи іншої проблематики, висвітлює окрему класифікацію тощо. Виклад матеріалу не структурований, часто порушується послідовність та логіка викладу. Студент лише називає причинно-наслідкові зв'язки та історико-географічні закономірності, але не достатньо повно розкриває їх зміст. У відповіді відсутні посилання на фундаментальні дослідження з певної проблеми. Відповідь позбавлена творчого підходу і має формальний характер. Студент використовує знання в знайомій ситуації, але не може застосувати їх в новій ситуації. У відповіді наявні фактичні та стилістичні помилки.

2 бали ставиться, коли відповідь фрагментарна. Студент не має системних знань з етногеографії чи окремої теми курсу. Понятійно-термінологічний апарат етногеографії в цілому сформований, але студент оперує, як правило, одним підходом до тієї чи іншої проблематики, висвітлює окрему класифікацію тощо. Виклад матеріалу не структурований, непослідовний нелогічний. Студент майже не розуміє суть причинно-наслідкових зв'язків та історико-географічних закономірностей. Студент не вміє використовувати знання на практиці. У відповіді наявні фактичні та стилістичні помилки.

1 бал ставиться, коли студент має поверхові знання з теми. Оперує лише окремими фразами, відтворює лише окремі фрагменти матеріалу, називає розрізнені факти. Відповідь занадто лаконічна та має вигляд окремих висловлювань, не пов'язаних між собою. Студент не знає причинно-наслідкових зв'язків та історико-географічних закономірностей. Студент не володіє вміннями застосовувати теоретичні знання на практиці, не наводить приклади тощо. У відповіді наявні грубі фактичні, теоретичні та стилістичні помилки.

Критерії оцінювання практичної роботи

При оцінювання практичних робіт враховуються:

6. відповіді при захисті роботи;
7. повнота виконання завдань;
8. правильність та якість виконання завдань;
9. наявність висновків;
10. акуратність в оформленні тощо.

Максимальна кількість балів за лабораторну роботу – **5 балів**.

5 балів ставиться у випадку, коли студент повністю і якісно виконав всі завдання практичної роботи з теми. Демонструє досконале знання та розуміння теоретичного матеріалу з теми практичного заняття. При виконанні практичних завдань студент продемонстрував високий рівень оволодіння вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. До кожного завдання наявні висновки та узагальнення. Студент застосував творчий підхід до виконання завдань. Картографічні матеріали оформлені правильно, виконані якісно та охайно. У практичній роботі відсутні орфографічні, граматичні, стилістичні чи мовленнєві помилки.

4 бали ставиться, коли студент виконав всі завдання для практичної роботи, при цьому 2/3 завдань виконано якісно. Відповідь на питання викладача при захисті роботи майже повна, має усвідомлений та достатньо розгорнутий характер. При виконанні практичних завдань студент продемонстрував уміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Наявні висновки до кожного завдання, але у деяких висновках недостатня доказова база. Картографічні матеріали оформлені правильно, виконані якісно та охайно. У практичній роботі присутні окремі стилістичні помилки.

3 бали ставиться, коли студент виконав 2/3 завдань або виконав всі завдання практичної роботи, але ½ з них виконана не досить якісно. Відповідь на теоретичні питання під час захисту практичної роботи неповна, фрагментарна. Студент продемонстрував недостатній рівень оволодіння вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати тощо. Картографічні матеріали оформлені частково правильно, виконані не зовсім якісно та охайно. У роботі наявні фактичні та/або стилістичні помилки.

2 бали ставиться, коли студент якісно виконав ½ завдань практичної роботи. Демонструє вкрай поверхові знання з тем теоретичного блоку під час захисту роботи. Студент недостатньо оволодів вміннями аналізу, порівняння тощо. Відсутні висновки до окремих завдань або більшість висновків помилкові. Картографічні матеріали оформлені з помилками, виконані не якісно та неохайно. У роботі наявні грубі фактичні, теоретичні та стилістичні помилки.

1 бал ставиться, коли студент виконав ½ завдань практичної роботи, але зі значними помилками та неточностями. Демонструє вкрай поверхові знання з тем теоретичного блоку під час захисту роботи. Студент не оволодів вміннями аналізу, порівняння тощо. Відсутні висновки до окремих завдань або більшість висновків помилкові. Картографічні матеріали оформлені з помилками або відсутні. У роботі наявні грубі фактичні, теоретичні та стилістичні помилки.

Критерії оцінювання самостійної роботи студента

Максимальна кількість балів за всі завдання для самостійної роботи – **20 балів**.

20 б. ставиться у випадку, коли студент повністю і якісно виконав всі завдання для самостійної роботи. Демонструє досконале знання та розуміння теоретичного матеріалу тем курсу етногеографії, що вноситься на самостійне опрацювання. Вільно оперує різноманітними класифікаціями, підходами тощо. Наявні посилання на декілька джерел інформації. Відповідь на поставлені запитання повна, насичена глибокими та розгорнутими судженнями, прикладами, висновками. Виклад матеріалу має логічний, доказовий і послідовний характер. Студент володіє вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Аналізує різні підходи до трактування тієї чи іншої проблеми. Вільно висловлює свою позицію з проблемних питань етногеографії та аргументує її. Демонструє творчий підхід до виконання завдань. Володіє вміннями застосовувати теоретичні знання на

практиці не тільки в знайомих, але й в нових ситуаціях. Володіє високою грамотністю викладу матеріалу, культурою мовлення. У відповіді відсутні орфографічні, граматичні, стилістичні чи мовленнєві помилки.

15 б. ставиться, коли студент виконав всі завдання для самостійної роботи, при цьому 2/3 завдань виконано якісно. Відповідь майже повна, має усвідомлений та достатньо розгорнутий характер. Виклад матеріалу структурований, логічний, але дещо порушена послідовність викладу. Студент володіє вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Але у відповіді недостатня доказова база, мало прикладів, нечітко прослідковується зв'язок теорії з практикою. При відповіді на проблемні питання студент висловлює свою позицію, але недостатньо її аргументує. Вільно оперує знаннями, застосовує їх в знайомій та новій ситуації. Присутні окремі стилістичні помилки.

10 б. ставиться, коли студент якісно виконав ½ завдань. Демонструє вкрай поверхові знання з тем, винесених на самостійне опрацювання і неспроможний відтворити інформацію в повному обсязі. Оперує лише окремими фразами. Студент відтворює лише окремі фрагменти матеріалу, називає розрізнені факти. Відповідь занадто лаконічна та має вигляд окремих висловлювань, не пов'язаних між собою. Студент не володіє вміннями застосовувати теоретичні знання на практиці, не наводить приклади тощо. У відповіді наявні грубі фактичні, теоретичні та стилістичні помилки.

5 б. ставиться, коли студент виконав лише 1/3 завдань та демонструє має вкрай поверхові знання з тем, винесених на самостійне опрацювання і неспроможний відтворити інформацію в повному обсязі. Оперує лише окремими фразами. Студент відтворює лише окремі фрагменти матеріалу, називає розрізнені факти. Відповідь занадто лаконічна та має вигляд окремих висловлювань, не пов'язаних між собою. Студент не володіє вміннями застосовувати теоретичні знання на практиці, не наводить приклади тощо. У відповіді наявні грубі фактичні, теоретичні та стилістичні помилки.

2 б. ставиться, коли студент виконав лише 1/4 завдань та демонструє має вкрай поверхові знання з тем, винесених на самостійне опрацювання і неспроможний відтворити інформацію в повному обсязі. Оперує лише окремими фразами. Відповідь занадто лаконічна та має вигляд окремих висловлювань, не пов'язаних між собою. Студент не наводить приклади тощо. У відповіді наявні грубі фактичні, теоретичні та стилістичні помилки.

Критерії оцінювання рефератів

При оцінюванні реферату враховуються:

- ступінь розкриття теми;
- рівень науковості та доступності тексту реферату;
- вміння працювати з науковою літературою, систематизувати та структурувати матеріал;
- наявність авторської позиції, самостійність оцінок і суджень;
- використання при підготовці реферату декількох джерел інформації;
- дотримання вимог до оформлення реферату (наявність титульної сторінки, плану, вступу; правильність оформлення посилання на використані джерела; список використаних джерел; оцінка грамотності та культури викладу; дотримання вимог до обсягу реферату тощо);
- вільне володіння матеріалом реферату при захисті.

Максимальна кількість балів, яку студент може отримати за реферат – **5 балів**.

5 балів ставиться, коли виконані всі вимоги до написання реферату: позначена проблема і обґрунтована її актуальність, зроблено короткий аналіз різних точок зору на дану проблему і логічно викладена власна позиція, сформульовані висновки, тема розкрита повністю, витриманий обсяг, дотримані вимоги до зовнішнього оформлення.

4 бали ставиться, коли основні вимоги до реферату виконані, але при цьому допущені незначні недоліки, не зовсім витриманий обсяг реферату, є недоліки в оформленні.

3 бали ставиться, коли основні вимоги до реферату виконані, але при цьому допущені значні недоліки, є значні неточності у викладі матеріалу; відсутня логіка викладу, не витриманий обсяг реферату; є недоліки в оформленні.

2 бали виставляється якщо є істотні відступи від вимог до реферування, тема висвітлена дуже поверхово або частково, відсутні висновки; не витриманий обсяг реферату; є серйозні недоліки в оформленні.

1 бал виставляється у випадку, коли тема реферату не розкрита, продемонстровано нерозуміння студентом проблеми; обсяг реферату занадто малий; не дотримано вимог до оформлення реферату.

Критерії оцінювання презентації

При оцінюванні комп'ютерної презентації враховуються:

– наявність титульного слайда, на якому зазначено назву доповіді/презентації та відомості про авторів;

– логічна послідовність слайдів;

– дотриманні вимог до тексту слайдів (наявністю заголовків, які висвітлюють основну ідею цього слайда; не більше ніж 6-8 рядків тексту на слайді, по 6-8 слів у рядку; текст повинен складатися з простих речень та коротких слів; розмір символів тексту має бути достатнім для розпізнавання з найвіддаленішого кутка аудиторії, рекомендований розмір символів не менше ніж 24 пт.).

– дотримання вимог до графічних об'єктів на слайдах (кількість зображень повинна бути достатньою для ілюстрації змісту слайда або виступу, але не переобтяжувати сприйняття відомостей; варто вибирати такі зображення, на яких деталі добре розрізняються; на одному слайді мають бути зображення одного стилю (або фотографії, або мальовані зображення) тощо).

– дотримання вимог до оформлення презентації: слайди не повинні бути перенасичені текстом, а містити більше графічних, картографічних та ілюстративних матеріалів; усі слайди бажано оформлювати в одному стилі; у кольоровій гамі презентації рекомендується використовувати не більше ніж 2-3 кольори та 2-3 їх відтінки; для демонстрації презентації на великому екрані з використанням мультимедійного проектора колір тла слайдів має бути світлим; колір тексту має бути контрастним до кольору тла.

Максимальна кількість балів, яку студент може отримати за презентацію – **5 балів**.

5 балів ставиться, коли виконані всі вимоги до змісту презентації, повною мірою розкрита тема, дотримана логіка викладу матеріалу, витриманий обсяг презентації, дотримані вимоги до зовнішнього оформлення слайдів.

4 бали ставиться, коли основні вимоги до змісту презентації виконані, але при цьому допущені незначні недоліки, дещо порушена логіка викладу або не зовсім витриманий обсяг презентації, є недоліки в оформленні слайдів.

3 бали ставиться, коли основні вимоги до змісту презентації виконані, але при цьому допущені значні недоліки у викладі матеріалу; відсутня або порушена логіка викладу; не витриманий обсяг презентації або матеріалу у слайдах; є недоліки в оформленні слайдів.

2 бали виставляється якщо є істотні відступи від вимог до презентації, тема висвітлена дуже поверхово або частково; відсутня логіка викладу, відсутні висновки; не витриманий обсяг реферату; є серйозні недоліки в оформленні слайдів.

1 бал виставляється у випадку, коли тема презентації не розкрита, продемонстровано нерозуміння студентом проблеми; обсяг презентації занадто малий; не дотримано вимог до оформлення слайдів.

Критерії оцінювання контрольної роботи

До контрольних робіт допускаються всі студенти незалежно від результатів поточного контролю. У процесі виконання контрольних завдань студент може користуватися лише тими допоміжними матеріалами, які визначені викладачем. Студентові забороняється в будь-якій формі обмінюватися інформацією з іншими студентами та користуватися матеріалами, крім дозволених. За умови порушення студентом установлених правил виконання модульного

контролю викладач позбавляє можливості продовжувати виконання контрольних завдань, не перевіряє роботу, робить на ній відповідний запис і оцінює нулем балів. Результати контрольної роботи студента, який не з'явився на нього, також оцінюються нулем балів незалежно від причини.

Результати перевірки КР доводяться до відома студентів не пізніше ніж через два робочі дні після їх виконання. Перескладання КР допускається в терміни, визначені викладачем, під час поточних консультацій. Студент, який не з'явився на модульний контроль (незалежно від причини), має право один раз повторно пройти модульний контроль у визначені викладачем терміни під час поточних консультацій.

Максимальна кількість балів за контрольну роботу з кожного змістового модуля – **10 балів**. Контрольна робота включає 5 завдань. Максимальна кількість балів за кожне завдання модульної контрольної роботи – **2 бали**.

Критерії оцінювання виконання завдань модульної контрольної роботи

2 бали ставиться у випадку, коли студент у відповіді на питання продемонстрував досконале знання та розуміння понятійно-термінологічного апарату етногеографії та теоретичного матеріалу з тієї чи іншої теми; вільне оперування різноманітними класифікаціями, підходами тощо. Відповідь на поставлене запитання повна, насичена глибокими та розгорнутими судженнями, прикладами, висновками. Виклад матеріалу має логічний, доказовий і послідовний характер. Студент володіє вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Вільно висловлює свою позицію з проблемних питань етногеографії та аргументує її. Демонструє творчий підхід до виконання завдань, глибоке розуміння причинно-наслідкових зв'язків та історико-географічних закономірностей. Володіє вміннями застосовувати теоретичні знання на практиці не тільки в знайомих, але й в нових ситуаціях. Володіє високою грамотністю викладу матеріалу. У відповіді відсутні орфографічні, граматичні чи стилістичні помилки.

1,5 бали ставиться, коли відповідь на питання правильна і майже повна, судження студента з питання мають усвідомлений та достатньо розгорнутий характер. У відповіді висвітлюється зміст окремих класифікацій, підходів тощо. Виклад матеріалу структурований, логічний, але дещо порушена послідовність викладу. Студент володіє вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Студент висвітлює причинно-наслідкові зв'язки та історико-географічні закономірності, але у відповіді недостатня доказова база, мало прикладів, нечітко прослідковується зв'язок теорії з практикою. При відповіді на проблемні питання студент висловлює свою позицію, але недостатньо її аргументує. Матеріал викладено правильною мовою, без орфографічних та граматичних помилок, але присутні окремі стилістичні помилки.

1 бал ставиться, коли відповідь на запитання неповна, частково помилкова та фрагментарна. Студент не має системних знань з даного питання, не повною мірою володіє понятійно-термінологічним апаратом етногеографії в цілому сформований. Студент висвітлює лише один підхід до тієї чи іншої проблематики, висвітлює окрему класифікацію тощо. Виклад матеріалу не структурований, часто порушується послідовність та логіка викладу. Студент лише називає приклади причинно-наслідкових зв'язків та історико-географічних закономірностей, але не розкриває їх суть. У відповіді відсутні посилання на фундаментальні дослідження з певної проблеми. Відповідь позбавлена творчого підходу і має формальний характер. Студент використовує знання в знайомій ситуації, але не може застосувати їх в новій ситуації. У відповіді наявні окремі граматичні, фактичні чи стилістичні помилки.

0,5 бали ставиться, коли у відповіді на питання студент демонструє вкрай поверхові знання з теми. Відповідь неповна та частково помилкова. Студент оперує лише окремими фразами. Понятійно-термінологічний апарат етногеографії несформований. Студент відтворює лише окремі фрагменти матеріалу, називає розрізнені факти, часто помилкові. Відповідь занадто лаконічна та має вигляд окремих висловлювань, не пов'язаних між собою. Відсутні згадування про причинно-наслідкові зв'язки та історико-географічні закономірності. Студент не володіє вміннями

застосовувати теоретичні знання на практиці, не наводить приклади тощо. У відповіді наявні грубі фактичні, теоретичні, стилістичні або граматичні помилки.

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота								Самостійна робота	Сума
Розділ 1				Розділ 2					
T1	T2	T3	T4	КР 1	T5	T6	КР 2	20	100
10	10	10	10	10	10	10	10		

T1, T2 ... T12 – теми розділів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

9. Підсумковий контроль

Підсумковий (семестровий) контроль

З дисципліни «Етногеографія» передбачена така форма підсумкового контролю як залік. Першим етапом семестрового контролю є визначення підсумкової семестрової Розділної оцінки як суми підсумкових Розділних оцінок, отриманих за результатами засвоєння всіх модулів.

Підсумкова кількість балів з дисципліни (максимум 100 балів) визначається як сума балів поточного, Роздільного контролю та відповідає підсумковій семестровій Розділній оцінці. Залік виставляється за результатами роботи студента впродовж усього семестру.

Усім студентам, які повністю виконали навчальний план і позитивно атестовані з цієї дисципліни за КМСОНП (набрали не менше 60 % від 100 балів), сумарний результат семестрового контролю в балах та дворівневою шкалою «зараховано», «не зараховано» та за шкалою ECTS заноситься у Відомість обліку успішності (форма № Н-5.03), Індивідуальний навчальний план студента (форма № Н-2.02), Залікову книжку студента (форма № Н-2.03). Заповнена та оформлена відомість обліку успішності повертається у деканат у визначений термін особисто викладачем. У випадку отримання менше 60 балів (FX в ECTS) за результатами семестрового контролю, студент обов'язково здійснює перескладання для ліквідації академзаборгованості.

*Студенти заочної форми навчання складають залік в усній формі.

Питання до заліку з дисципліни «Етногеографія»

1. Етногеографія як наука і навчальна дисципліна. Предмет і об'єкт дослідження етногеографії.

2. Місце етногеографії в системі географічних і суспільних наук. Зв'язки етногеографії з іншими науками. Понятійно-термінологічний апарат етногеографії. Проблеми формування понятійно-термінологічного апарату сучасної етногеографії.
3. Джерела етногеографічної інформації.
4. Методологія та методика етногеографічних досліджень. Дослідницькі підходи в етногеографії.
5. Методи етногеографічних досліджень.
6. Методика аналізу сучасної територіальної організації етнонаціональної сфери.
7. Історія розвитку етногеографії в світі.
8. Історія етногеографічних досліджень в Україні.
9. Поняття про етнос. Етнос як результат історичного процесу. Проблема етносу в сучасній науці. Поняття «етнічність».
10. Ознаки етносу. Етнічний стереотип та його види. Етнічна самоідентифікація. Типи етнічної ідентичності.
11. Етнос і його структура. Таксономічні одиниці структури етносу. Консорції та конвіксії як найнижчі таксони структури етносу.
12. Рівні структури етносу. Етнотериторіальна структура етносів: етнографічні зони – субетноси – етнографічні групи – етнографічні райони – етнографічні округності.
13. Стадіальні типи етносів.
14. Етнологічні школи і напрями: еволюціонізм (Е. Тайлор, Р. Спенсер, А. Бастіан, Л. Р. Морган), дифузіонізм (Ф. Ратцель, Л. Фрабер, Ч. Ріверс), соціологічна школа (Е. Дюркгейм, Л. Леві-Брюль), функціоналізм (Р. Турнвальд, Б. Малиновський), американська школа (Ф. Боас, А. Кребер), енопсихологічна школа (А. Карднер, М. Мзс), структуралізм (А. Радкліфф-Браун, К. Леві-Строс), культурний релятивізм (М. Херсковиц), російська етнологічна школа (Л. Н. Гумільов, Ю. В. Бромлей, С. А. Токарев).
15. Концепції етносів. Біологічна концепція етносу. Примордіалістські концепції етносу (природничий та еволюційно-історичний напрями). Інструменталістська концепція етносу. Конструктивістська концепція етносу. Пасіонарна теорія етносу Л. Гумільова. Дуалістична теорія етносу В. Бромлея.
16. Географічна класифікація етносів. Класифікація етносів за кількісною ознакою.
17. Антропологічна (расова) класифікація етносів. Поняття «раси». Расові ознаки. Теорії формування рас (моноцентризм і полицентризм). Значення природного середовища у формуванні расових ознак.
18. Великі раси: антропологічні риси, гілки (малі раси) та географія поширення європеїдної, негроїдної, монголоїдної та австралоїдної рас.
19. Перехідні та змішані раси.
20. Расовий склад регіонів світу.
21. Лінгвістична класифікація етносів: мовні сім'ї – мовні гілки – мовні групи – мовні підгрупи – окремі мови. Теорії походження мови (теорія звуконаслідування, теорія вигуків, теорія «трудова викриків», теорія соціального договору). Зникаючі та мертві мови. Генеалогічна класифікація мов. Найпоширеніші мови світу.
22. Характеристика індоєвропейської мовної сім'ї.
23. Релігійна класифікація етносів (значення релігії в суспільному житті; світові, національні та примітивні релігії).
24. Господарчо-побутова класифікація етносів. Класифікація етносів за сімейною ознакою.
25. Етнічні процеси. Етноеволюційні та етнотрансформаційні процеси.
26. Типологічні групи етнічних процесів: етнічне об'єднання (етнічна фузія, етнічна консолідація, етнічна асиміляція, етнічна конвертація, міжетнічна інтеграція, етногенетична міксація, акомодация, акультурація) та етнічне роз'єднання (етнічна парціяція, сепарація, дисперсія).
27. Етнічні конфлікти. Геоконфліктологія. Фактори виникнення конфліктів.
28. Поняття «сепаратизм». Варіації сепаратизму: сецесія та іредентизм.

29. Регіональні різновиди сепаратизму: західноєвропейський, східноєвропейський, ісламський, азійський, африканський, американський.
30. Географія вогнищ сучасного сепаратизму.
31. Основні шляхи зниження гостроти етнічних конфліктів. Реакції влади на етнічні конфлікти та прояви сепаратизму: силові (збройні) і несилові (неозброєні).
32. Етнічна історія Європи і роль давніх цивілізацій у формуванні етнічного складу. Расовий, етнолінгвістичний склад населення Європи. Специфіка європейської цивілізації.
33. Сучасні етнічні процеси в Європі. Роль міграцій та етнокультурних взаємодій. Імміграційна політика в країнах Європи та положення біженців.
34. Північна Європа: етнічний та релігійний склад, менталітет, традиції, звичаї, специфіка науки та культури.
35. Етномовний склад населення Західної Європи. Етнічна своєрідність Великобританії і Франції.
36. Південна Європа: етномовний склад, специфіка духовної культури. Етнічна своєрідність Італії та Іспанії.
37. Східна Європа: етномовний склад, специфіка духовної культури. Етнічна своєрідність країн Прибалтики, Росії, Білорусі.
38. Етногеографічні особливості Азії. Етнічна історія регіону. Расовий, етнолінгвістичний склад населення. Історико-етнографічні області Азії. Основні етнокультурні процеси в Азії. Етномовний та конфесійний склад населення субрегіонів Азії.
39. Народи Африки. Етнічна історія регіону. Расовий, етнолінгвістичний та конфесійний склад населення. Історико-етнографічні області Африки. Вплив колоніалізму на народи Африки. Етнічні процеси в сучасній Африці, формування нових етносоціальних спільнот.
40. Етномовний та конфесійний склад населення Північної, Західної, Східної та Центральної Африки.
41. Народи Америки. Етнічна історія регіону. Історико-етнографічні області Америки.
42. Корінне та пришле населення Північної Америки. Сучасний етномовний склад населення США і Канади.
43. Етномовний склад населення Латинської Америки.
44. Народи Австралії та Океанії. Етнічна історія регіону. Расовий та етнолінгвістичний склад населення Австралії. Історико-культурне районування Австралії та Океанії. Сучасні етнічні процеси в Австралії і Океанії.
45. Етногеографія українських земель на початку ХХ ст. Етногеографічні тенденції розвитку України впродовж ХХ ст. Зміни етномовного складу населення України впродовж 1959-1989 рр.
46. Етномовний склад населення України за результатами Першого Всеукраїнського перепису населення у 2001 р.
47. Концепції етногенезу українців.
48. Географія української етнічної нації. Географія етнонаціональних груп та невеликих корінних народів в Україні.
49. Етногеографічне районування України.
50. Географія зарубіжних українців. Етнічні українці поза межами держави Україна. Географія західної та східної української діаспори. Географія автохтонного етнічно українського населення в суміжних з Україною державах.
51. Регіональні проблеми гармонізації етнонаціональних взаємин в Україні.
52. Етномовний склад населення Кіровоградської області.